

Gordailu eta euskal pedagogia

Jaxinto F. Setien

Gaur egun, Ikastola bere xokotik plazaratu eta Euskadiko Eskola Nazionala bilakatze bidean abiatu delarik, JAKIN aldizkarirako artikulu bat eskatu zait Gordailu-ren izateaz: helburu, arazo... etorkizunaren berri zer eta nola ikusten ote dugun aditzera emanaz. Ezin uka horretara, eta esan gabe doa, biziki gogotik eskaintzen dudala lantxo edo zirriborro hau.

1. — Lehen urratsak

Euskal eskola egiteko, faktore bi ekarri zituen Ikastolak hasera haseratik: bata, laburki esanaz, euskarazko eskola, eta pedagogia berri (ekintzaile) baten ukitu berezia bestea. Aski izan zuen Ikastolak errealitate hau eskaintzea, Donostia eta Bilboko hirietatik herrietara salto egin eta egungo ikastola multzoaren hazia erein edo hauen oinarria finkatzeko. Ez dugu horretarako 36ko gerla aurretik alor honetan egin zen joaldia gutxietsi nahi inola, baina bereziki zerbait aipatzeko, E. Zipitria eta andereño taldeak gerla ondoan burutu ahalegina nahiz ausartzia garbiro utzi beharko litzateke. Hauei esker, egungo ikastolaren mugimendua zimendarri sendoan finkaturik geratu bait zen.

Dena den, oroit, 63-64 urtearen inguru hasten dela prozesu hau, Hernani, Elgoibar, Algorta, Errenderia, Lazkano, Andoain,

Pasaia, Donostiako Lizeo zaharra etabarren sortzearekin batera. Eta gauza jakina, ikastola berriak han hemenka sortu ahala, hasi zirela ere elkarren berri jakin, elkar babestu eta koordinatzeko herri bakoitzeko ordezkarien bilkurak antolatzen. Fenomeno honen parean, oroit baita, nola sortzen den andereñoen mugimendua: ikastola barneko lanaren esperientziak elkarrekin trukatzeko eta ikastaldi zenbait antolatuz beren burua egokiatzeko prestatzeko.

2. — Gordailu, Irakasle Elkarte

Hori horrela, aski ongi joan ziren gauzak aldi batetan. Orduan abiatu ziren martxan «Udalekuak» gure haurren elkar ezagutze eta atsedenerako, eta «Erresidentzia» deitu andereñoen egoitza delakoa. Beraz, begien bistan zen edonorentzat ikastolen errealitatea eta guztion buru-bihotzetan zegoen ere tolerantzi egoera batetara heldurik ginelako ustea.

Heltzen dira, honetan, Oltra Molto gobernadorea bere auzartzia guztiz, Euskal Herrian denok ezagun ditugun 68 urtearen udako gertaera bihurriak, eta ondorioz, Gipuzkoako Ikastolen Federazioa Elizaren babesean: erlijioa bai eta euskara batua ez haizearen lau aldetara aldarrikatuz. Sinestea ere gaitz zaigu orain. Hobe alafede!

Horra bada, zein giro eta ingurumenetan andereñoen mugimendua Irakasle Elkarte bilakatu zen eta Gordailu deituraz (Bergara kalean) bulegoa antolatu. Irakasleok, aspaldidanik genituen geure bilkura edo ikastaldietan erlijioaren irakaskuntzaz kriterioak argiturik; andereñoa ez da katekista, izpiritu-baloretan finkatu behar da haurren hezketa, baina fedearen lantzea kristau komunitatearen baitan datza eta horrelakoak.

Bestalde, 68ko Urrian burutu zuen Euskaltzaindiak Arantzatzuko Biltzarrea «euskara batuaren arazoaz». Esan beharrik, berehalako batetan hartu zuela Gordailuk batasunaren bidea. Gainera, Gordailu edo Irakasleen Elkarte ez zen soilki Gipuzkoara mugatzen: Araba, Bizkaia eta Nafarroa elkarrekin harremanetan, ausarki ari ziren pedagogia eta teknika berriak ikastolarentzat lantzen.

Frango poliki, ez da dudarik, abiatu zen Gordailu bere egitekoari atxikiaz eta ekintzak finkatuaz. Hala, Gordailu-k *bulegoa* sortu zuen lehenik: bilkurak egiteko, andereñoen fitxategi, biblioteka, multikopia eta aldizkari kokkor bat hilean behin-edo

argitara ematen zelarik. Ez zen baimenik posible, salatu gintuzten eta ezin gehiago argitara eman, hartan amaitu zen haren bizia. Hala ere, urte pare bat eutsi ahal izan genion.

Haurride, gero: ahal zen material pedagogikorik egokienaz hornituriko denda bat jarri zuen martxan, bereziki ikastolen zerbitzu eta eragiteko. Askoz konkretuago nonbait honen ekin-tza, Gordailu (bulegoa, esan nahi da) baino hobekiago defendatu da Haurride.

Hastapenetatik, esarvdugu lehen, euskara edo euskal hizkuntzaz aparte, pedagogia ekintzailea (ekintza-pedagogia) ukan dutela ikastolek elementurik bereziena. Eta hain xuxen horretan ahalegindu da Gordailu etengabean, nahiz bere ekintza handiki mugatua izan den.

3. — Arazo nagusienak

Horregatik, atzerat begiraturik eta balantze bat egin behar bagenu orain, zenbait elementu positiboren alboan, beste hainbat gute arteko arazo ere (eztabaida, sokatira nahiz eten) sartu beharko genuke kontadurian. Eta barneko oztopoak aski ez direla, kanpotikoak berriz, hortik honakoak! Gobernuaren alde-tik: etxe-miraketa (Gordailu, hiru-lau alditan poliziak arakatu izan da), liburuak argitara emateko zentsura eta zailtasun nekagarriak, edo ikastaldiak antolatze-ko oztopoa baizik ez. Zer egin orduan? Elizarengana jo behar, hau bait zen babes apur bat eman zezakeen erakundea, eta Seminario, Ikastetxe edo beste leku egokirik zeukana. Baina bai zera! Zenbait elizgizonen oztopoak ez ziren batere arinago izan. Nahiko tristea izan zen, adibidez, 71 urtearen Udako Ikastaldiaz Loiolako buruzagiak harturiko erabakia: «Jakinarazten dizuegu zuen Ikastaroak Elizaren Ikastola Elkartearekin zer ikusirik ez duenez, ez dezuela Loiolan tokirik izango». Eta Iruineko Seminarioan gertatua gero: gipuzkoar elizgizon batzuen eraginez 300 irakaslerentzat ikastaldia hastera gindoazelarik, Nafarroako gobernadorearen debekua heldu zitzaigunean. Eta denok etxera, beste erremediorik gabe. Beharrik, Larrauri apezpikuaren jokabidea besterik izan zela.

Halatan bada, bistan da ez dela erraza izan geure egoera, Euskal Herriarena izan ez den bezalaxe joan den urte multzo horretan: ideologi joera ezberdinak gure artean, mila susmo eta gehiago, politika nahiz pedagogi jokabide berezien, etabarren ondorioz. Halabaina, kondizionamendu guztiok gaudituko zituen

Gordailu-k eta hein batetan, gainditu ahal izan ditu, funtsean jasan behar ukan duen handiena, ekonomikoa, bere gain eraman behar izan ez bazuen. Honetan, euskal kultur erakunde oro pareko gertatu gara.

Azkenik, beste arazo bat, gaur egun bereziki seinalatu behar dena: ikastolaren masifikatzea. Halaxe deitzen da gure artean, baina ez da ikastolak sobera handitu edo ugaltu direlako gertatu den fenomeno, baizik-eta ikastolak hastapenetik markatu linea pedagogikoan sakontzeke era desegokian integratu den eta jarraitzen duen irakasle jendeari buruz ari den arazoa adierazt nahi da. Hala ere, hedatukiago desarroilatu beharko litzateke puntu hau.

4. — Gordailuren ekintza berezienak

Dena dela, gure ekintzak (Haurride, material pedagogikoaren zerbitzuaz aparte) bi adar eragin ditu bere gutxian: Ikastaldiak eta Editoriala.

IKASTALDIAK. Pedagogia ekintzailea oinarriztat harturik, irakasleen prestakuntzak garrantzi handia duela uste izan dugu beti. Pedagogia eragile bat sortu beharra garbiko ikusten zen, eta hein handi batean, oraino egiteke dagoela esan behar. Gainera gaur egun, gcrago aipatu fenomeno guztiz nabaria da: ikastolen masifikatzea alegia. Ohar eskola estatalen barne sortzen ari den mugimendua edo euskal eskolarat bidean ematen ari urratsak; Ikastola-Eskola Nazionalaren arteko dikotomia lotsagabe hori urratzen doala ere, bederen teorian; eta halaber, herriaren eskakizunak nahiz partaidetza ez doazela inolako moduan behehitzen.

Horregatik, masifikatzearen arazoa konpontzea, urte multzo batetan behintzat, ez daiteke hain gauza erraza izango zaigunik pentsa. Eta horrela, begien bistan da, irakasle talde koxkor eta dinamiko batzuen premia gorria areagotu egin dela, biziki areagotu gainera. Zernahi mintegi eta urtean zeharreko ikastaldi laburrak (asteburuetan-edo) antolatzeak eta Udako Pedagogi Ihardunaldiek badute garrantzirik asko memento honetan.

Gordailu-k biltzen zuen bere inguru, 72ko udako ikastaldiak arte, Ikastoletako irakasle multzorik handiena. Orduan sortu zen «Loiolako Taldea» Gordailu-tik aldendurik, eta «Elkarte» berriz, hura itzali zenean. Honek biltzen du egun Ikastoletako irakasle gehiengo, eta dudarik gabe Gordailu-k baino hobekiago

zaintzen irakasleen eskubideak, Ikastola ezberdinen harreman nahiz antolamendua, etab. Ez du hala ere, lan gaitzagoa denez noski, halako eraginik pedagogiaren alorrean erakusten.

Besteak beste, «Euskadiko Pedagogi Ihardunaldiak» deitu udako ikastaldien bitartez, Adarra-Bide-Gordailu elkarrekin lan-kidetzan, pentsa ere ezineko hedadura hartzen ari da euskal irakaskuntzaren planteamendua bizpahiru urteotan. Bilbon, Lejoako Unibertsitatean muntatu ziren 77ko udan lehen ihardunaldiak (1.200 irakasle); Gasteizko Seminarioan iaz (2.000 irakasle inguru), eta Iruinean izanen dira heldu den udan. Ezin gehiagoko garrantzia dutela ihardunaldiok uste du Gordailu-k, eta beraz, ahalegin guztiz jokatu du hauek, dagokien arrakasta ukan dezaten. Mugimendu berria da, gaztea, batipat Araba eta Nafarroatik datorrena, eta zinez eragitea merezi duen mugimendua, beti ere urtean zeharreko lan-sail berezien dinamikan finkatu behar delarik.

EDITORIALA. Alferreko gauza da ikasle-irakasleen egun oroko lana nahiz esperientzia, eta berebat, ikastaldi nahiz mintegien emaitza, ez bada liburu eta material batetan gauzatzen. Hots, ekipo koxkor hauen lana ikastola guztietara hedatzeko modua egiten ez bada. Eta lan hau du hain xuxen gure editorialak bere egiteko galanta. Nolanahi ere, joan diren urte zailetan zenbait idatziren zerbitzua haurrentzat nahiz irakasleentzat multikopiaz eta ahal den bezala burutu dugu. Bestalde, libumgintzaren atal zenbait ere landu da:

- *Hiztegiak*: Ikastola hiztegia, Idazketa hiztegia, Nire lehen hitzak...
- *Pedagogi-Metodologi liburuak*: Berezko irakurpide,...
- *Eskolaurrea*: Mintza, Lehen irudi-Lehen hitzak, Matematika hastapenak, etab.
- *O.H.O.-E.G.B.*: Irakurgai, ikasliburu, esperientziak...
- *Ikastola Liburutegia*: monografiaren bilduma lau sailetan (Natur-Gizarte zientziak, H.^a eta Geografia).
- *Mapak*: Eskualdeak, Mendi eta Hibiak, Komunikabideak...

Azkenik, ordea, egoera politikoaren aldakuntza delako, eta editorial titulua lorturik dugulako ere bai, gauzak alderdi horretatik asko erraztu dira, eta, salbu ekonomiaren bidea, gure etorkizuna aski finkaturik ageri da egungo egunean: ikastaldiak eta editoriala, baina aipatu dugun zentzuarekin.

Ekintza bikoitza, eta helburu bakarraren zerbitzutan, pedagogia ekintzailearen eragile izateko asmotan alegia. Lan-sail bizkor batzuetan irakasleen gaitasuna segurtatzea, eta liburu nahiz material egokien bat argitara ematea litzateke memento honetan geure xedea, beti ere haurra lan pertsonalizatu batetara laguntzeko, haurra bera ikertzaile koxkor bat bilakatzen delarik. Eta honetan garbiro adierazi nahi dugu: gure bidea ez dela material entziklopediko bat sortzea haurrak jakintza kaskoan mekanikoki metatu eta sar dezan, baizik-eta mailaz maila lanerako irakurgai eta kontsuka liburutegi txukun bat etorkizuneko ikastola edo eskolentzat moldatzea nahiz eragitea. Horretan da dena. Eta jakina, euskaraz eta Euskal Herriaren ikuspegitik emana.